

Zoomorphic vessel from the Aeneolithic site Bagachina near the village of Stalijska Mahala, Montana District

Georgi Ganetsovski

Предмет на настоящата публикация е да бъде направена графична възстановка и идентификация на зооморфния съд от Багачина, като се потърсят причините за изработването и употребата на подобни култови пластиви през енеолита и по-късните периоди. Открити са стилови и технологични паралели в рамките на културата и епохата. Разгледана е символиката на култовете към муфлона и овена в контекста на дребните митове. Частичната графична реконструкция стана възможна благодарение на някои преки аналогии от синхронни селища. Тя показва, че съдът е стоял на четири крачета и е оформен като муфлон – дивият предшественик на овена който е сред първите опитомени животни още през неолита. Археологическите проучвания на Багачина установиха, че обекта е функционирал като голям култов център от края на каменно-медната епоха до античността. Съществуват археологически податки за широко разпространен култ към муфлона със своя характерна символика през цялото пето хилядолетие пр. Хр. Откриваме го като митичен контекст в сложети изградени с различни кодове – или изцяло зооморфни, или в сцени с участие на човешки същества и богове. Култът към Овена обединява четири важни елемента: розата; кръвта, свързана още с червения цвят, руното и агнето. Те определят следните функции: осигуряване на плодородие, богатство и живот; овенът като посредник между земята и небето; овенът като сила предпазваща от белести и осигуряваща необходимата връзка между времевите цикли. Пряко свързан с култовете към Великата богиня-Майка, в по-късните митове Овенът се персонафицира с древноегипетския бог Хнум, древногръцките богове Аполон и Хермес, и се олицетворява с Добрия пастир-Христос от християнската религия.

The numerous seasons of archaeological excavations at the prehistoric settlement and Thracian cult centre at Bagachina, near the village of Stalijska Mahala, gave a huge quantity of various and extremely interesting archaeological materials. It is a site with numerous layers, with traces of life dating from various historical epochs. The meticulous analysis of the pottery material from the Aeneolithic times revealed some important finds, ignored by the scholars so far. Particularly interesting are two characteristic pieces from a zoomorphic vessel. They are the subjects of this publication.

The prehistoric settlement in Bagachina Area is situated on the Kaleto hill, on the right bank of Lom River¹. It's a characteristic example of the so-called elevated settlements². Such monuments had been widespread in present day Western and Northwestern Bulgaria in the second half of the 5th mill. BC. The archaeological site has been known since 1981, when G. Alexandrov reported it for the first time. In the course of field prospecting he discovered traces of continuous human presence from the Aeneolithic, Bronze and Iron Ages as well as from the Late Antiquity³.

The site of Bagachina was systematically excavated in the period from 1981 to 1991. A prehistoric settlement dated at the second half of the 5th mill. BC and an important Thracian cult centre, that had functioned from the beginning of the 3rd mill. BC up to the Late Antiquity (1st–2nd c.) were uncovered.

The excavators A. Bonev and G. Alexandrov found out that the Late Aeneolithic settlement followed the natural landscape during different phases of its existence. They dated the remains "in the last phase of the

Krivodol-Salcutsa culture"⁴. The ritual pits of the Thracian cult centre later destroyed most of the settlement⁵. In the Southeastern part of the hill four construction levels with a cultural layer of 2 m were defined, and in the Northern part – one level with a layer 0.3 m thick. There weren't any traces of an extended discontinuation in the life of the settlement⁶. Unfortunately the cult structures from later times destroyed to a great extent the settlement and its closed complexes.

In the last year a precise typology of the Aeneolithic pottery was worked out, combined with stereometric and comparative analysis. The obtained data, when collated with the observations on the stratigraphical sequence of the site, enabled distinguishing five construction levels. The last one of them is to be dated in the transitional period between the Aeneolithic and the Bronze Ages, i.e. to the 4th mill. BC. Most probably it corresponds with the single level, discovered by the researchers in the northern part of the settlement⁷.

The zoomorphic vessel, presented here (Plate I), is attributed to the pottery complex of the Krivodol-Salcutsa-Bubanj Hum Ia culture. Like the rest of the Aeneolithic finds, it doesn't have a precise stratigraphic position, due to the above-mentioned destruction⁸.

1 Бонев-Александров 1982:19; Бонев-Александров 1993:24.

2 Миков 1948:384.

3 Александров 1981:40.

4 Бонев-Александров 1993:24.

5 Бонев-Александров 1996:6.

6 Ibidem: обр. 5.

7 Ганетсовски in print.

8 Бонев-Александров 1996:6.